

© Shutterstock, 2022

Utbildning och
livslång lärande

Yrkesutbildning

Kompetens för idag och för framtiden

Detta dokument utgör inte ett officiellt ställningstagande från Europeiska kommissionens sida.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2022

© Europeiska unionen, 2022

Vidareutnyttjandet av Europeiska kommissionens handlingar regleras enligt kommissionens beslut 2011/833/EU av den 12 december 2011 om vidareutnyttjande av kommissionens handlingar (EUT L 330, 14.12.2011, s. 39). Om inte annat anges får detta dokument vidareutnyttjas enligt villkoren i licensen Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Detta innebär att vidareutnyttjande är tillåtet förutsatt att källa anges på lämpligt sätt liksom eventuella förändringar.

Tillstånd för användning eller mångfaldigande av delar som inte ägs av Europeiska unionen kan behöva sökas direkt från respektive upphovsrättsinnehavare.

PDF	ISBN 978-92-76-43598-3	doi:10.2767/885286	KE-06-21-179-SV-N
HTML	ISBN 978-92-76-43575-4	doi:10.2767/790941	KE-06-21-179-SV-Q

Utbildning och
livslång lärande

Yrkesutbildning

Kompetens för idag och för framtiden

Innehåll

Förord.....	6
En introduktion till yrkesutbildning	8
Fördelarna med yrkesutbildning.....	10
Diagram 1: Sysselsättningsgrad för nyligen utexaminerade från yrkesutbildning och allmän utbildning (åldrarna 20–34), 2020.....	10
Ett yrkesutbildningslandskap i förändring.....	11
Diagram 2: Procentandel av studerande på gymnasienivå som deltar i yrkesutbildning på gymnasienivå, 2017–2019	11
EU:s vision för yrkesutbildning	12
En kort bakgrund till EU:s yrkesutbildningspolitik.....	13
En ny omfattande strategi för yrkesutbildning	15
Driver på reformer i hela Europa.....	16
Principer för reformer på nationell nivå	17
Konkreta åtaganden på nationell nivå	19
Åtgärder och initiativ för att stödja medlemsstaterna.....	20
Yrkeskunskapscentrum	21
Grön och digital kompetens.....	21
Förstärkt stöd till lärlingsutbildningar.....	22
Europeiska veckan för yrkeskompetenser.....	22
Europeiska yrkesbasprofiler.....	22
Ömsesidiga utvärderingar av kvalitetssäkring på yrkesutbildningssystemnivå.....	22
Mikromeriter	22
Finansiering.....	23
Bilaga	24

1

Förord

I Europa befinner vi oss i en övergångsperiod. Den gröna och digitala omställningen är avgörande för en hållbar framtid och för med sig både möjligheter och utmaningar. Vi strävar också efter att gå starkare ur covid-19-pandemin och använda oss av den här omställningsperioden för att skapa nya möjligheter och jobb för att stärka Europas återhämtning.

Nicolas Schmit, EU-kommissionär med ansvar för sysselsättning och sociala rättigheter

© Europeiska unionen

Efterhand som branscher och yrken förändras så kommer också arbetsgivares behov och de krav som ställs på anställda att förändras. Yrkesutbildning av hög kvalitet har en nyckelroll att spela i att se till att människor har rätt kompetens för att hjälpa till att ta itu med socioekonomiska utmaningar och blomstra i sina privat- och yrkesliv. Det gäller både dagens unga som med hjälp av yrkesutbildningen får en smidig väg in på arbetsmarknaden från den obligatoriska utbildningen och vuxna som behöver fortbilda och omskola sig för att anpassa sig till det föränderliga arbetslivet.

Europeiska unionen (EU) har länge visat vägen när det gäller att främja och investera i yrkesutbildning. I rådets rekommendation om yrkesutbildning för hållbar konkurrenskraft, social rättvisa och motståndskraft som offentliggjordes 2020 fastställs EU:s övergripande vision för yrkesutbildningens framtid. Vårt mål är att göra yrkesutbildningen till ett högkvalitativt attraktivt val för alla studerande.

Samtidigt som kommissionen visar vägen med ett stort utbud av politiska initiativ, stödverktyg och finansieringsmekanismer så har medlemsstaterna makten att göra verklighet av de nödvändiga reformerna. Medlemsstaterna har redan godkänt och åtagit sig att genomföra konkreta åtgärder genom Osnabrückdeklarationen. Nu är det dags att genomföra dessa reformer och hjälpa till att uppnå vår gemensamma vision för yrkesutbildningen i Europa.

Jag är väldigt glad över att få skriva förordet till den här broschyren, som beskriver vår vision för yrkesutbildningen och det stöd som finns tillgängligt för att hjälpa medlemsstaterna i den här processen. Jag vill verkligen uppmuntra medlemsstaterna att dra nytta av de här verktygen för att stärka och modernisera sina yrkesutbildningssystem, vilket gynnar alla berörda parter inom yrkesutbildningen och - i slutändan, de studerande - runtom i hela Europa.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'N. Schmit', with a stylized flourish at the end.

Nicolas Schmit, EU-kommissionär med ansvar för sysselsättning och sociala rättigheter

2

En introduktion till yrkesutbildning

Alla i Europa ska ha tillgång till utbildning och livslångt lärande, oavsett om de bor i en storstad eller i ett avlägset landsbygdsområde. I [EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna](#) erkänns rätten till utbildning, yrkesutbildning och fortbildning som en grundläggande rättighet.

Den [första principen i den europeiska pelaren för sociala rättigheter](#) är rätten till god, inkluderande utbildning och livslångt lärande medan den fjärde principen, om aktivt stöd till arbete, också understryker att alla har rätt till fortbildning och stöd för att förbättra sina anställningsutsikter.

Syftet med de här rättigheterna är att säkerställa att alla kan delta fullt ut i samhället, få ett framgångsrikt inträde på arbetsplatsen och blomstra i sina karriärer och liv. Arbetsgivare behöver också anställda med rätt kompetens för dagens och morgondagens jobb för att stödja Europas gröna och digitala omställning och dess återhämtning från effekterna av covid-19-pandemin.

Kompetens är i centrum för EU:s arbete med att förverkliga den här visionen. Med hjälp av initiativ som [den europeiska kompetensagendan](#), [europeiskt område för utbildning](#) och [handlingsplanen för digital utbildning](#) arbetar EU för att utveckla bättre kompetens och bygga upp motståndskraftiga och framåtblickande utbildningssystem som är rustade för den digitala tidsåldern.

Yrkesutbildningen är avgörande i den här processen, vilket understryks i [rådets rekommendation om yrkesutbildning för hållbar konkurrenskraft, social rättvisa och motståndskraft](#) som antogs i november 2020. Utöver det har EU:s medlemsstater och flera andra länder godkänt [Osnabrückdeklarationen](#), som innehåller ett åtagande att arbeta mot konkreta åtgärder för att ytterligare utveckla yrkesutbildningen i Europa till 2025.

Vad är yrkesutbildning?

I rådets rekommendation definieras "yrkesutbildning" som "utbildning som syftar till att förse unga och vuxna med kunskap, färdigheter och kompetens som krävs i särskilda yrken eller mer allmänt på arbetsmarknaden". Den typen av utbildning kan tillhandahållas i formella och icke-formella sammanhang, på alla nivåer inom den [europeiska referensramen för kvalifikationer \(den europeiska referensramen\)](#). Yrkesutbildningen är den utbildningssektor som ligger närmast arbetsmarknaden. Den här skräddarsydda utbildningsformen är oerhört viktig och effektiv eftersom den tillhandahåller den kompetens som förbereder arbetstagare för specifika karriärer och yrken samtidigt som den också tillhandahåller värdefull överförbar kompetens och svarar effektivt på ekonomiska behov.

I den här broschyren sammanfattas EU:s övergripande vision för yrkesutbildningens framtid och det arbete som EU genomför tillsammans med medlemsstaterna för att uppnå den visionen. Vi tittar på vikten av yrkesutbildningsreformer på nationell nivå och de viktigaste principerna för dessa reformer och vi presenterar de viktiga initiativ som visar vägen på EU-nivå.

Om du är en **berörd part inom yrkesutbildning** - som en nationell eller regional myndighet, verksam, skollärdare eller lärare, utbildare eller utbildningscentrum, arbetsförmedling eller

personalavdelningschef - så innehåller den här publikationen viktig läsning om de avgörande reformer och initiativ som genomförs på EU-nivå och om de möjligheter till ekonomiskt stöd som finns tillgängliga.

Om du är en **yrkesutbildningsstuderande** så kan du också läsa den här broschyren för att få veta mer om yrkesutbildning och dess fördelar. Det kommer att hjälpa dig att förstå hur EU och dess medlemsstater stödjer dig i din personliga och yrkesmässiga utveckling under hela ditt arbetsliv.

Fördelarna med yrkesutbildning

Oavsett om det handlar om unga människor som påbörjar sin karriär eller vuxna som vill fortbilda och omskola sig så ger yrkesutbildningen de studerande kompetens som stödjer deras personliga och yrkesmässiga utveckling:

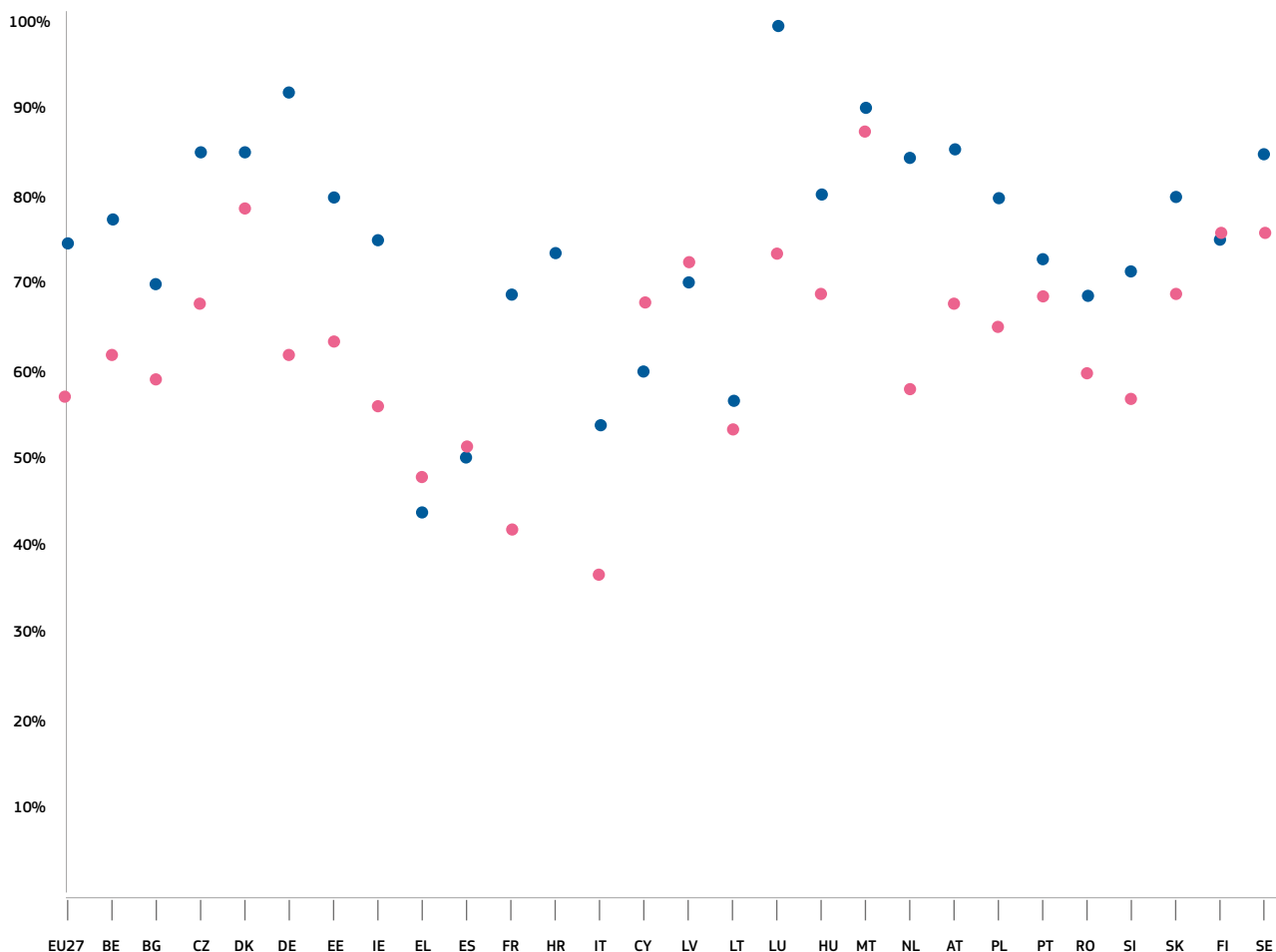
- yrkesutbildningen förbereder unga för att framgångsrikt ta sig in i förvärvslivet
- den hjälper personer som yrkesarbetar att kontinuerligt uppgadera sin kompetens
- den gör det möjligt för dem att anpassa sig till de föränderliga kraven i arbetslivet eller att förhandla om yrkesbyten
- den hjälper arbetslösa att skaffa sig den kompetens som de behöver för att ta sig tillbaka in på arbetsmarknaden

- mer allmänt, stärker den de studerande med den kunskap, kompetens och de egenskaper som krävs för att de ska kunna blomstra i sin yrkesmässiga, sociala och personliga utveckling.

Över hela EU tenderar nyligen utexaminerade från yrkesutbildningsprogram (på gymnasie- och eftergymnasial nivå) att vara avsevärt mer anställbara än nyligen utexaminerade från allmän utbildning, vilket visas i uppgifterna i diagram 1 och i bilagan. Enligt Eurostat var sysselsättningsgraden för utexaminerade från yrkesutbildning i åldrarna 20–34 76,1 % under 2020, jämfört med 58,3 % för utexaminerade från allmän utbildning i samma ålder. Den här trenden var också tydlig i enskilda länder, med 20 medlemsstater som visade upp högre sysselsättningsgrad för utexaminerade från yrkesutbildning och bara fem som visade högre nivåer för utexaminerade från allmän utbildning. Den här statistiken visar på yrkesutbildningsprogrammets effektivitet när det gäller att tillhandahålla kompetens som gör de studerande mer anställbara och förberedda för att komma in på arbetsmarknaden.

Diagram 1: Sysselsättningsgrad för nyligen utexaminerade från yrkesutbildning och allmän utbildning (åldrarna 20–34), 2020

Källa: EUEurostat (EU-AKU, 2020)

Nyligen utexaminerade från yrkesutbildning¹

¹ Uppgifter för Luxemburg (LU) fanns inte tillgängliga för 2020 vid publiceringstiden, därför visar diagrammet siffran för 2019.

Nyligen utexaminerade från allmän utbildning²

² Uppgifter för Kroatien (HR) fanns inte tillgängliga vid publiceringstiden

Ett yrkesutbildningslandskap i förändring

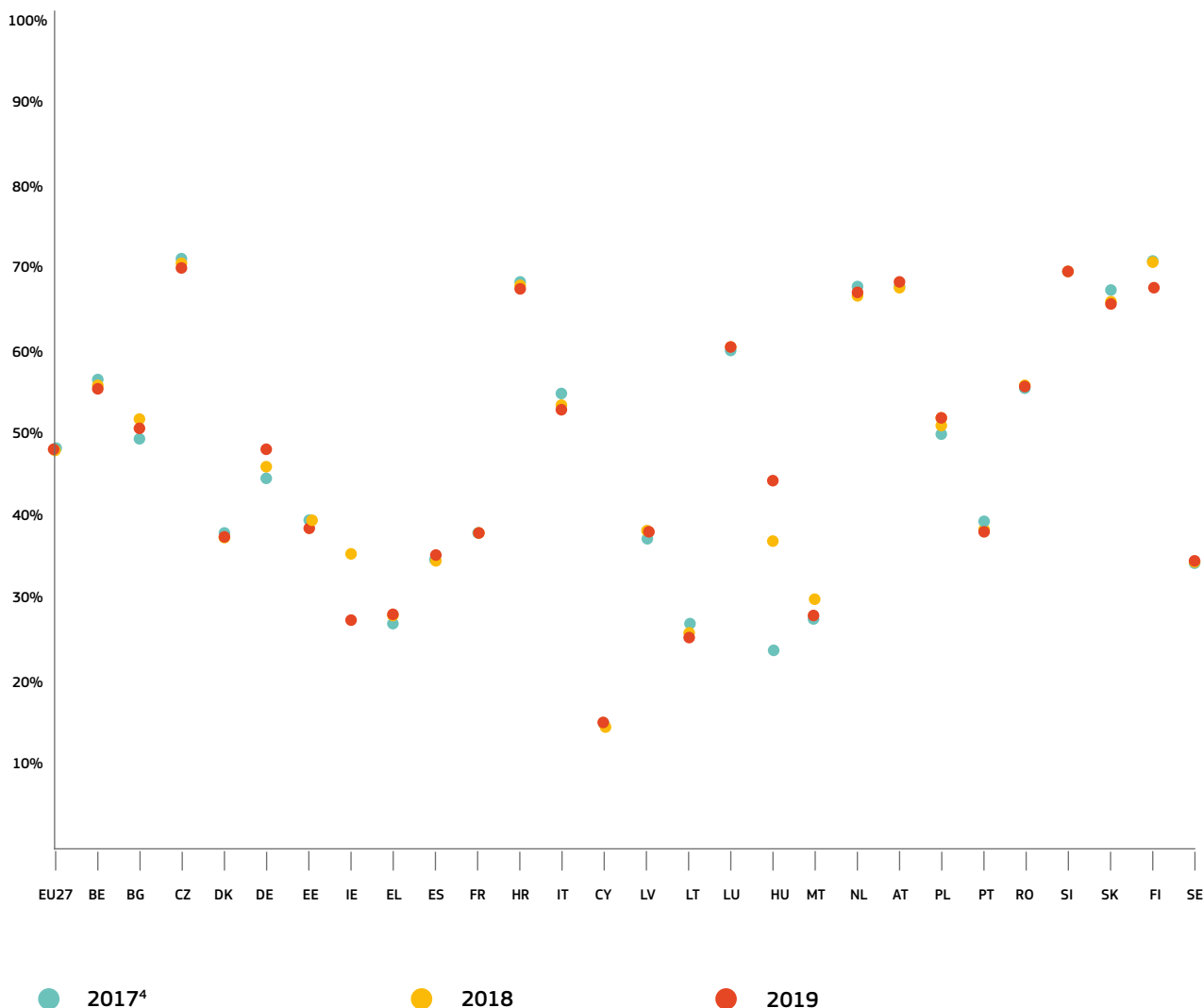
Traditionellt har yrkesutbildningsprogram setts som ett sätt att förbereda personer för jobb i yrken som kräver medelhög utbildning. Även om den typen av yrken kanske är på nedgång så står de fortsatt för den största andelen av de jobb som för tillfället finns tillgängliga på arbetsmarknaden. Behovet av högutbildade arbetstagare har emellertid banat vägen för en utökning av yrkesutbildningskvalifikationer för högre nivåer. Med detta i beaktande – och med tanke på fördelarna med yrkesutbildningens skräddarsydda utbildningsstrategi – borde yrkesutbildningen inte längre ses som något som bara tillgodoser de yrken som kräver medelhög utbildning. Yrkesutbildningen kan möta behoven hos studerande i alla åldrar som utbildar sig till yrken på olika kompetensnivå.

Yrkesutbildningen har redan en framträdande roll i det europeiska gymnasieutbildningslandskapet. Runt hälften (48,4 %) av alla studerande inom gymnasieutbildningen deltar i yrkesutbildningsprogram. De totala deltagandesiffrorna varierar stort mellan de olika medlemsstaterna, från 70,8 % i Slovenien och 70,5 % i Tjeckien, till bara 26,1 % i Litauen och 16,9 % i Cypern. Under perioden mellan 2017 och 2019 visade runt hälften av E U:s medlemsstater procentuella ökning av deltagandet medan den andra hälften visade på minskningar, vilket avslöjar mindre skillnader i trenderna mellan medlemsstaterna.³ Siffrorna för alla medlemsstater visas i diagram 2 och visas som en tabell i bilagan.

³ Det bör noteras att de nyaste tillgängliga uppgifterna är från 2019 och de speglar därför ännu inte eventuella effekter av covid-19-pandemin.

Diagram 2: Procentandel av studerande på gymnasienivå som deltar i yrkesutbildning på gymnasienivå, 2017–2019

Källa: Eurostat (UOE, 2019)

⁴ Uppgifter för Irland (IE) finns inte tillgängliga för 2017

3

EU:s vision för yrkesutbildning

En stark yrkespolitik är avgörande för att främja en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft och en arbetsmarknad som är mottaglig för ekonomiska förändringar. EU har lagt grunden för att stödja yrkesutbildningslandskapet i Europa med hjälp av en rad initiativ, däribland viktiga principer och mål för yrkesutbildningens framtid.

En kort bakgrund till EU:s yrkesutbildningspolitik

EU:s politik har länge främjat och stärkt yrkesutbildningen över hela Europa, så långt tillbaka i tiden som 1963 fastslog EU de allmänna principerna för att genomföra en gemensam yrkesutbildningspolitik och inrättade en rådgivande kommitté för yrkesutbildning. Sedan inledningen av 2000-talet har EU-politiken haft ett stort fokus på yrkesutbildningen, särskilt efter det att man lanserade den europeiska strategin för utökat samarbete på yrkesutbildningsområdet, 2002 (den så kallade Köpenhamnsprocessen). Nyckelverktyg så som [Europass](#) och [den europeiska referensramen](#) introducerades därefter för att förbättra transparensen gällande kompetens och kvalifikationer. Flagskeppsfinansieringsprogram så som [Europeiska socialfonden+ \(ESF+\)](#) och [Erasmus+](#) stödjer utbildning, kompetens och livslångt lärande.

Efter finanskrisen strävade man med EU-politiken efter att investera ytterligare i yrkesutbildning för att främja smart och hållbar tillväxt för alla och ta itu med den höga arbetslösheten, med särskilt fokus på att främja arbetsplatsförlagt lärande, kvalitetssäkring, förbättrad tillgång till yrkesutbildning, förstärkning av nyckelkompetenser och fortbildning för yrkesutbildningslärare. Ett viktigt initiativ i det här sammanhanget är [ungdomsgarantin](#) som har använt sig av yrkesutbildningen för att underlätta unga människors inträde på arbetsmarknaden sedan 2013. Mer nyligen har [strategin för branschsamverkan kring kompetens](#) varit inriktad på att hantera branschspecifika kompetensbrister, däribland genom utvecklingen av yrkesutbildningsprogram och kvalifikationer, och den [europeiska klassificeringen av färdigheter, kvalifikationer och yrken](#) har hjälpt till att förbättra flerspråkiga klassificeringar av färdigheter och kvalifikationer.

De främsta EU-förvaltningsorganen för yrkesutbildningssamarbete

Medlemsstaterna, arbetsmarknadens parter och kommissionen diskuterar initiativ rörande yrkesutbildningen under möten i den **rådgivande kommittén för yrkesutbildning** och för **generaldirektörerna för yrkesutbildning**.

Sedan 1963 har den rådgivande kommittén för yrkesutbildning bistått EU med genomförandet av dess yrkesutbildningspolitik. Kommittén för yrkesutbildning omfattar i praktiken det bredare området yrkesutbildning och vuxenutbildning, vilket speglar det faktum att yrkesutbildningspolitik typiskt sett ingår som en del i de bredare utbildningssystemen.

Mötena för generaldirektörerna för yrkesutbildning samlar representanter på hög nivå från ministerier med ansvar för yrkesutbildning i 35 länder tillsammans med arbetsmarknadens parter i Europa. Generaldirektörerna för yrkesutbildning diskuterar regelbundet yrkesutbildningspolitik och reformer på nationell nivå och intar en framåtblickande roll för att ge vägledning till det europeiska yrkesutbildningssamarbetet.

Sedan 2002 har mötena för generaldirektörerna för yrkesutbildning bidragit till ett ökat samarbete på yrkesutbildningsområdet mellan medlemsstaterna, kandidatländer, länder som ingår i Europeiska frihandelssammanslutningen/Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och arbetsmarknadens parter i Europa, som en del av **Köpenhamnsprocessen**. Det är en frivillig process som genomförts av länderna i syfte att förbättra yrkesutbildningens resultat, kvalitet och attraktivitet i Europa.

EU-organ som stöder yrkesutbildningssamarbete

[Cedefop](#), Europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning, har stöttat yrkesutbildningssamarbetet och bidragit till utvecklingen av den politiska agendan sedan det inrättades 1975. Cedefop arbetar med Europeiska kommissionen, EU:s medlemsstater och arbetsmarknadens parter för att hjälpa till att utveckla, främja och genomföra politik rörande yrkesutbildning, kompetens och kvalifikationer.

Cedefop tillhandahåller information, forskning, analyser och bevis i gränsområdet mellan yrkesutbildning och arbetsmarknaden. Dess arbete omfattar yrkesutbildningssystem; lärlingsutbildningar; yrkesutbildningar och fortbildningsvägar för vuxna; vägledning, validering av lärande och finansiering av yrkesutbildning; kvalifikationer och kvalifikationsramar; lärare och utbildare; kompetensinventering och framtidens arbetsmarknad, med fokus på grön kompetens och digitalisering. Som en plattform för beslutsfattare, arbetsmarknadens parter, forskare, experter och andra aktörer kopplade till yrkesutbildning och arbetsmarknaden, främjar Cedefop kunskapsutbyte och policylärande. Centrumet spelar en central roll när det gäller att övervaka genomförandet av de prioriteringar och åtgärder som definieras i rådets rekommendation om yrkesutbildning och Osnabrückdeklarationen.

[Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen \(ETF\)](#) bistår EU:s grannländer i reformer av deras utbildnings- och arbetsmarknadssystem. ETF, som har över 25 års erfarenhet, arbetar nära tillsammans med regeringar, företag och arbetsmarknadens parter på EU-nivå för att på bästa sätt dra nytta av människors förmågor och kompetens. ETF stödjer för närvarande mänsklig utveckling i 29 länder som angränsar till EU. Stiftelsen strävar efter att främja social rörlighet och inkludering, reformera utbildningssystem och skapa balans mellan systemen och arbetsmarknadens behov.

I den europeiska kompetensagendan från 2020 fastställs kvantitativa mål för fortbildning (förbättring av befintlig kompetens) och omskolning (utbildning inom ny kompetens) under en femårsperiod. Agendans tolv åtgärder är inriktade på att främja samarbetet mellan medlemsstaterna, företag och arbetsmarknadens parter för att stärka människor i att påbörja ett livslångt lärande och använder EU-budgeten som en katalysator för att låsa upp offentliga och privata investeringar i kompetens. Agendan fungerar i samverkan med det europeiska utbildningsområdet och handlingsplanen för digital utbildning för att öka den digitala kompetensen och skapa ett helhetsomfattande europeiskt utrymme för lärande som gynnar alla studerande, lärare och institutioner.

[Kompetenspakten](#) är den första av flagskeppsåtgärderna inom ramen för den europeiska kompetensagendan och den bjuder in offentliga och privata organisationer till att gå samman och vidta konkreta åtgärder för att fortbilda och omskola människor i Europa. I den europeiska kompetensagendan har man även tillkännagivit ett initiativ rörande individuella utbildningskonton, i syfte att underlätta tillgången till utbildning för vuxna i arbetsför ålder och stärka dem i att framgångsrikt hantera övergångar på arbetsmarknaden.

Yrkesutbildning i ett bredare EU-politiksammanhang

Utbildning och kompetens är centrala i EU:s politik. Den europeiska gröna given, en ny industristrategi för EU, handlingsplan för den cirkulära ekonomin och strategin för biologisk mångfald i EU understryker alla vikten av kompetens och utbildning för att stödja hållbar tillväxt och övergången till en grön ekonomi. I SMF-strategin för ett hållbart och digitalt EU beskrivs värdet av kompetens för företag medan man i jämställdhetsstrategin för 2020-2025 lyfter fram vikten av kompetens för att ta itu med könsstereotyper och uppnå balans mellan könen i många yrken. I NextGenerationEU, planen för att leda EU ut ur covid-19-pandemin, planeras också örönmärkt finansiering av yrkesutbildning eftersom den syftar till att göra EU och dess ekonomi grönare, mer digital och starkare än någonsin.

En ny omfattande strategi för yrkesutbildning

I rådets rekommendation om yrkesutbildning för hållbar konkurrenskraft, social rättvisa och motståndskraft definieras viktiga principer för att säkerställa att yrkesutbildningen tillhandahåller tillgång till lärande för unga människor och vuxna. I rekommendationen läggs ett stort fokus på ökad flexibilitet, förstärkta möjligheter till arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildningar, samt förbättrad kvalitetssäkring.

Med inspiration av [kommittén för yrkesutbildnings yttrande från 2018](#) om yrkesutbildningens framtid efter 2020, fastställs i rådets rekommendation en vision för yrkesutbildningspolitiken som

- förser både unga och vuxna med den kunskap och kompetens och de färdigheter som behövs för att utvecklas på en arbetsmarknad och i ett samhälle i förändring och hantera återhämtningen och de rättvisa omställningarna till en grön och digital ekonomi, i tider av demografiska förändringar och genom alla konjunkturcykler
- främjar inkludering och lika möjligheter och bidrar till att motståndskraft, social rättvisa och välbefinnande uppnås för alla
- främjar de europeiska yrkesutbildningssystemen i ett internationellt sammanhang så att de erkänns som en världsomfattande referens för studerande på yrkesutbildningar.

I rekommendationen fastställs även följande mål på EU-nivå, som man strävar efter att uppnå till 2025:

- minst **82 %** av de utexaminerade från en yrkesutbildning har fått anställning
- **60 %** av de nyutexaminerade från en yrkesutbildning deltar i arbetsplatsförlagt lärande under sin yrkesutbildning
- **8 %** av de studerande på en yrkesutbildning deltar i utbildning utomlands.

Det första och tredje målet bygger på befintliga riktmärken från (Utbildning 2020) för anställbarhet för utexaminerade och rörlighet inom yrkesutbildningen, medan det andra bygger på [rådets rekommendation om en europeisk ram för ändamålsenliga lärlingsutbildningar av god kvalitet](#).

Driver på reformer i hela Europa

Medlemsstaterna har åtagit sig att genomföra åtgärder för att stödja yrkesutbildningsreformer på nationell nivå tillsammans med arbetsmarknadens parter och andra relevanta berörda parter. Dessa reformer på nationell nivå är avgörande för att kunna uppfylla visionen för yrkesutbildningen.

Principer för reformer på nationell nivå

Reformerna ska bygga på följande principer där man förklarar att yrkesutbildningen ska...

- **Vara flexibel i fråga om anpassning till förändringar på arbetsmarknaden:** Medlemsstaterna ska inrätta lämpliga ramar och åtgärder för att säkerställa att yrkesutbildningen tillhandahåller en väl avvägd blandning av färdigheter och snabbt svarar på förändrade krav från arbetsmarknaden (till exempel med hjälp av mekanismer för kompetensprognoser). Arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildningar är särskilt effektiva metoder för att säkerställa att yrkesutbildningen är relevant för arbetsmarknaden.
- **Ha flexibilitet och utvecklingsmöjligheter i kärnan för sin verksamhet:** Medlemsstaterna ska säkerställa att yrkesutbildningsprogrammet är personanpassade och elevcentrerade. Det hjälper till med att uppnå ett starkt engagemang och att göra yrkesutbildningsmöjligheterna mer attraktiva, vilket leder till ökad anställbarhet. Yrkeskvalifikationer bör delas upp i mindre enheter och relevanta läranderesultat, vilket möjliggör att innehållet kan uppdateras flexibelt och skräddarsytt för att passa individuella behov.
- **Vara en drivkraft för innovation och tillväxt:** Yrkesutbildningen ska ingå i strategier för ekonomi, industri och innovation, inbegripet sådana som är kopplade till återhämtningen och den gröna och den digitala omställningen. Yrkesutbildningsinstitutioner ska ha tillgång till den senaste infrastrukturen och digitaliseringsstrategier och yrkesutbildningen ska anpassas och utökas för att främja förvärvande av entreprenörsfärdigheter och digital och grön kompetens, särskilt för vuxna. Det ska hjälpa till att förbereda Europa för den gröna och den digitala omställningen och stödjer yrken inom områden där det råder hög efterfrågan.
- **Vara ett attraktivt val baserat på ett modernt och digitaliserat tillhandahållande av kompetens och utbildning:** Medlemsstaterna ska göra yrkesutbildningen mer attraktiv med hjälp av innovation och modernisering, framför allt vad gäller nya lärandemiljöer, verktyg och undervisningsmetoder, med särskilt fokus på digitalisering. Utbildningssystemen bör möjliggöra vertikala och horisontella vägar mellan yrkesutbildning, allmän skolutbildning, högre utbildning och vuxenutbildning.
- **Främja lika möjligheter:** Yrkesutbildningsprogrammen ska vara inkluderande och tillgängliga för utsatta grupper, t.ex. personer med funktionsnedsättning, personer som saknar utbildning eller kvalifikationer, minoriteter, personer med invandrarbakgrund och personer med sämre förutsättningar på grund av sin socioekonomiska bakgrund eller det område där de bor. Riktade åtgärder och flexibla utbildningsformat kan hjälpa till att förhindra att ungdomar slutar skolan i förtid och stöder övergången från skola till arbete.
- **Bygga på en kultur av kvalitetssäkring:** [Den europeiska referensramen för kvalitetssäkring av yrkesutbildning \(Eqavet\)](#) bygger på ett antal vägledande deskriptorer och gemensamma referensindikatorer för kvalitetssäkring i yrkesutbildning som tillämpas på både system- och anordnarnivå, i överensstämmelse med de nationella förhållandena. En nationell referenspunkt för Eqavet har en roll att spela när det gäller att föra samman alla relevanta aktörer på nationell och regional nivå och hjälpa till att ytterligare utveckla och genomföra Eqavet-ramen.

Europeisk kvalitetssäkring av yrkesutbildning (Eqavet) och europeiskt system för meritöverföring inom yrkesutbildningen (Ecvet)

Rådets rekommendation om yrkesutbildning från november 2020 ersätter tidigare rekommendationer om Eqavet och det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildningen (Ecvet), vilka antogs 2009.

I Eqavet fastställs en referensram för att stödja medlemsstaterna i förbättringen av deras yrkesutbildningssystem och öka transparensen i fråga om kvalitetssäkringsåtgärder inom yrkesutbildningen. Under tio år av genomförande stimulerade Eqavet reformer i de nationella kvalitetssäkringssystemen, men bidrog inte avsevärt till ökad transparens vad gäller kvalitetssäkringsåtgärder. Dessutom har Eqavet främst tillämpats i skolbaserad grundläggande yrkesutbildning.

Eqavet förstärks med hjälp av en uppdaterad Eqavet-ram, som ingår i yrkesutbildningsrekommendationen, där man lyfter fram kvaliteten på läranderesultaten, certifiering och bedömning, samråd med berörda parter, lärares och utbildares roll, arbetsplatsförlagt lärande och flexibilitet i yrkesutbildningen. Ömsesidiga utvärderingar av kvalitetssäkring på EU-nivå införs för att yrkesutbildningssystemen ska förbättra det ömsesidiga lärandet, göra kvalitetssäkringen mer transparent och öka det ömsesidiga förtroendet mellan medlemsstaterna.

Eqavet inrättades i syfte att förbättra erkännande, ackumulering och överföring av läranderesultat. Det syftade till att ge stöd till rörlighet och livslångt lärande samt till inrättandet av ett EU-system för yrkesutbildningsmeriter. Eqavet hjälpte till att förbättra rörligheten genom användning och dokumentation av utbildningsmoduler. Konceptet med Ecvet-poäng har dock inte använts generellt och Ecvet har inte lett till att ett EU-system för yrkesutbildningsmeriter utvecklats.

Rådets rekommendation har ersatt Ecvet-rekommendationen genom att man i den införlivat de centrala principerna i Ecvet som rör flexibilitet medan de redskap (t.ex. lärandeavtal och samförståndsavtal), som stöder rörligheten för studerande på yrkesutbildningar, ska utvecklas ytterligare inom ramen för andra EU-instrument (såsom Erasmus+). För yrkeskvalifikationer på eftergymnasial och högskole- och universitetsnivå kan [europeiska studiemeriter](#) fortsätta att tillämpas.

De åtgärder som vidtas av medlemsstaterna, med stöd från EU-samarbetet kring yrkesutbildning och ovanstående principer, ska göra yrkesutbildningen till ett spännigt, flexibelt och attraktivt alternativ som bygger på lika möjligheter och en kultur av kvalitetssäkring. Specifikt ska åtgärderna

- **Främja och stödja hållbara partnerskap för styrningen av yrkesutbildningen** i överensstämmelse med de nationella förhållandena och vid behov genom offentlig-privata partnerskap. Åtgärderna ska engagera arbetsmarknadens parter och alla berörda parter, inbegripet
 - yrkesutbildningsinstitutioner
 - industrier och företag av alla storlekar
 - offentliga och privata arbetsförmedlingar
 - yrkeslärare och yrkesutbildare och deras företrädare
- förmedlande organ (såsom industri-, handels-, och hantverksskammare)
- yrkes- och branschorganisationer
- nationella samordnare för ungdomsgarantin, Europeiska socialfonden+ och andra EU-initiativ
- it-sektorn
- yrkeskunskapscentrum
- kluster, studerande- och föräldraorganisationer samt lokala, regionala och nationella myndigheter.

Samarbete mellan yrkesutbildningsintressenter på nationell nivå är avgörande för att säkerställa att reformerna är väl utformade och genomförda och att de förstås väl av verksamma och andra berörda parter.

- **På bästa sätt utnyttja verktygen för transparens.** Vid åtgärderna ska man utnyttja verktyg, inbegripet den europeiska referensramen för kvalifikationer, det europeiska systemet för överföring av studiemeriter, Europass och Esco för att förbättra erkännandet av kompetens och resultaten av studieperioder utomlands. Genom Europass, till exempel, kan de studerande registrera erfarenhet, kompetens och kvalifikationer i en onlineprofil och få tillgång till vägledning, information om utbyteserfarenheter och digitala meriter, få förslag och söka efter utbildnings- och jobbmöjligheter.
- **På bästa sätt utnyttja EU-fonder och EU-instrument som stöder reformer inom och/eller investeringar i yrkesutbildning.** Åtgärderna ska stimulera ytterligare investeringar i yrkesutbildning från både den offentliga och den privata sektorn. Se avsnittet "Finansiering" för exempel på EU-fonder och EU-instrument.
- **Fastställa åtgärder som bygger vidare på befintliga nationella arrangemang och budgetramar fram till maj 2022** (så kallade "nationella genomförandeplaner"). Dessa åtgärder ska ha fokus på att integrera digitalisering och miljömässig hållbarhet i hela yrkesutbildningssektorn.

[Gruppen för verksamma inom den europeiska yrkesutbildningen](#) på webbplatsen för vuxenutbildning i Europa, till exempel, syftar till att stärka yrkesutbildningsgemenskapen inom hela EU. Den är inriktad på online-/distanslärande, grön kompetens, social inkludering och rörlighet för studerande och hjälper verksamma, så som lärare, utbildare och internutbildare att vara medvetna om politiska initiativ på EU-nivå och att samarbeta med varandra för att hitta intressanta verktyg och resurser för tillhandahållande av yrkesutbildning.

Konkreta åtaganden på nationell nivå

[Osnabrückdeklarationen](#) som innehåller ett åtagande att arbeta mot flera åtgärder som bygger på yrkesutbildningsrekommendationen fram till 2025 har godkänts av ministrarna med ansvar för yrkesutbildning i EU:s 27 medlemsländer, länder i Europeiska frihandelssammanslutningen/Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, arbetsmarknadens parter i Europa samt Europeiska kommissionen. Yrkesutbildningsanordnare och företrädare för studerande i EU har också givit sitt stöd till deklarationen.

Den kompletterar rådets rekommendation genom att definiera konkreta åtgärder för perioden 2021–2025 både på nationell nivå och på EU-nivå, med fokus på fyra huvudområden:

- **Motståndskraft och spetskompetens genom inkluderande och flexibel yrkesutbildning av god kvalitet:** En flexibel och motståndskraftig yrkesutbildning kan anpassa sig till störningarna och omvandla problem till möjligheter. På så sätt för den med sig innovation, produktivitet och motståndskraft i våra ekonomier och samhällen på lokal, regional, nationell och europeisk nivå. Genom yrkesutbildning kan medborgarna hantera förändringar, men den bör också göra det möjligt för dem att utforma förändringarna. Innovation inom yrkesutbildning har ett nära samband med ny kompetens, läroplaner, utbildningsmetoder och prognosverktyg.
- **Upprätta en ny kultur för livslångt lärande:** En ny kultur för livslångt lärande ska göra det möjligt för enskilda personer kan använda sig av yrkesvägledning under hela livet. Den ska också hjälpa dem att engagera sig i inkluderande yrkesutbildningsprogram av god kvalitet och skaffa sig viktig kompetens för att aktivt sköta om sin utbildning och sina anställningar med stöd från berörda parter.
- **Hållbarhet:** Företag, organisationer i den privata sektorn och samhälleliga initiativ är centrala drivkrafter för hållbarhet. I den grundläggande och fortsatta yrkesutbildningen bör det eftersträvas att hållbarhetskompetens finns med i regelverk och praxis. Teknisk utveckling driver också på utvecklingen i många sektorer, däribland utbildningssektorn. Öppna och digitala inlärningsmiljöer kan göra utbildning för hållbar utveckling mer tillgänglig.
- **Det europeiska utbildningsområdet och internationell yrkesutbildning:** Marknadernas globalisering och demografiska trender gör att systemen och institutionerna för yrkesutbildning måste moderniseras och anpassas på nations-, regions- och sektorsnivå. Men den medför också stora möjligheter för Europa som en plats för utbildning.

Deklarationen innebär ett tydligt åtagande från medlemsstaterna att förbättra utbildningssystemen i hela EU under de kommande åren, i samverkan med de principer och åtgärder som ingår i rådets rekommendation om yrkesutbildning.

Åtgärder och initiativ för att stödja medlemsstaterna

EU har kontinuerligt arbetat för att stödja medlemsstaterna i deras yrkesutbildningsreformer. EU strävar efter att uppmuntra till samarbete mellan medlemsstaterna och underlätta samordningen på sysselsättnings- och yrkesutbildningsområdet, samtidigt som man fullt ut respekterar medlemsstaternas ansvar för innehållet i och anordnandet av sådan utbildning.

Ett antal EU-initiativ tillhandahåller användbara verktyg och stöd till yrkesutbildningsintressenter och kan hjälpa medlemsstaterna att förbättra kvaliteten och transparensen i deras yrkesutbildningssystem och förverkliga EU:s vision för yrkesutbildningen i hela Europa.

Yrkeskunskapscentrum

[Yrkeskunskapscentrum](#) är transnationella samarbetsnätverk som syftar till att driva på innovation och spetskompetens inom yrkesutbildning. De samlar en lång rad lokala och regionala partner, däribland yrkesutbildningsanordnare (på gymnasie- och högskolenivå), arbetsgivare, forskningscentrum och arbetsmarknadens parter för att tillsammans skapa "ekosystem för kompetens". När de gör det bidrar de till en innovativ, inkluderande och hållbar ekonomi.

Initiativet med yrkeskunskapscentrum är anpassat till kompetensagendan och till det europeiska området för utbildning och det har som mål att inrätta 100 yrkeskunskapscentrum, med stöd från Erasmus+-finansiering, mellan 2021 och 2027. Det stödjer medlemsstaterna, arbetsmarknadens parter och yrkesutbildningsanordnare i arbetet med att genomföra rådets rekommendationer om yrkesutbildning och Osnabrückdeklarationen.

Yrkeskunskapscentrumen har väckt intresse från många partner runtom i hela världen - över 1 700 organisationer från 55 länder svarade på uppmaningen från Erasmus+ - vilket visar på deras potential när det gäller att stödja internationaliseringen av den europeiska yrkesutbildningen och upprättandet av långsiktiga partnerskap med organisationer utanför EU:s gränser. Yrkeskunskapscentrumen kan vara en avgörande byggsten för att uppfylla EU:s mål om att göra Europa till en referenspunkt i världsklass för kompetens på hög nivå.

Grön och digital kompetens

EU har beskrivit vikten av åtgärder som främjar den gröna och den digitala omställningen för att göra den europeiska ekonomin mer rättvis, motståndskraftig och hållbar. Den gröna och den digitala omställningen finns i centrum för kommissionens politiska agenda, så som framgår av 2020-års europeiska kompetensagenda, handlingsplanen för digital utbildning och den europeiska gröna given.

Yrkesutbildningsinstitutioner är väl lämpade för att underlätta fortbildning och omskolning, vilket är en nödvändig förutsättning för att omställningen ska vara rättvis och inkluderande.

Erasmus+ och [faciliteten för återhämtning och resiliens](#) (en del av NextGenerationEU) kan utnyttjas för att genom yrkesutbildning förbereda människor för arbetsmarknadsmöjligheter som uppstår som ett resultat av den gröna och den digitala omställningen.

Därutöver kommer intensivkurser i digital utbildning att främjas ytterligare och DigComp (den digitala kompetensramen för medborgarna) kommer att uppdateras för att spegla nya och kommande tekniska utvecklingar så som artificiell intelligens, "dataifieringen" av alla delar av livet och grön kompetens. En liknande [kompetensram för hållbarhet](#) har tagits fram för att bygga vidare på en gemensam förståelse av de viktiga färdigheter som behövs för den gröna omställningen.

[SELFIE](#) (Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational technologies) är ett verktyg som stödjer digitaliseringen av skolor. Verktøget finns tillgängligt kostnadsfritt och kan skräddarsys av skolor, däribland yrkesutbildningsskolor, för att förstå och införliva digital teknik i undervisnings- och inlärningsmetoder. SELFIE samlar in anonym återkoppling från elever, lärare och skolläda-re genom frågeformulär om hur teknik används i deras skola. Verktøget skapar sedan en rapport om skolans styrkor och svagheter i teknikanvändningen.

I oktober 2021 lanserade EU en [utökning](#) av SELFIE som är inriktad på arbetsplatsförlagt lärande. I den här nya modulen ingår interutbildares synpunkter, vilket gör att företag därmed blir inblandade i arbetet, tillsammans med studerande, lärare och skolledare. Det gör det möjligt för yrkesutbildningsskolor och utbildningsföretag att tillsammans diskutera hur man på bästa sätt digitaliserar den utbildning de tillhandahåller. Just nu finns den här utökningen tillgänglig på alla 24 officiella EU-språk som en del av SELFIE-verktyget.

Förstärkt stöd till lärlingsutbildningar

Initiativ som ungdomsgarantin, [den europeiska alliansen för lärlingsutbildning](#) och [tjänsten för stöd till lärlingsutbildning](#) sammanför regeringar och berörda parter för att stärka stödet till lärlingsutbildningar och öka medvetenheten om och åtagandet att förbättra yrkesutbildningen.

Den förnyade europeiska alliansen för lärlingsutbildning främjar nationella koalitioner, stödjer små och medelstora företag och stärker engagemanget från arbetsmarknadens parter, även på sektorsnivå. Den europeiska alliansen för lärlingsutbildning mobiliserar också lokala och regionala myndigheter och stödjer representationen för lärlingar i medlemsstaterna. Den uppmuntrar gröna, digitala och inkluderande lärlingsutbildningar som gynnar både arbetsgivare och unga, så att man bygger upp en kompetent arbetskraft inom en rad olika sektorer. Alliansens stödtjänst arbetar för att förbättra kvaliteten på lärlingsutbildningar i Europa genom att tillhandahålla onlineresurser och nätverkandemöjligheter som gör det möjligt för människor att få kontakt, lära sig och agera.

Både den europeiska alliansen för lärlingsutbildningar och tjänsten för stöd till lärlingsutbildning kommer att förstärkas och förbättras av EU.

Europeiska veckan för yrkeskompetenser

Sedan 2016 har [europeiska veckan för yrkeskompetenser](#) (VET week) samlat lokala, regionala och nationella organisationer för att fira framgångar för yrkesutbildningen i hela Europa. Det årliga evenemanget ökar medvetenheten om yrkesutbildningens potential när det gäller att skapa jobb och stödja karriärer och ger möjlighet till utbyten av information och bästa praxis.

Europeiska veckan för yrkeskompetenser är fylld av evenemang och aktiviteter som anordnas av partner runtom i hela Europa och har ett nytt tema varje år där man erkänner vikten av

yrkesutbildning och kompetens. Flertalet experter deltar som talare och delar med sig av sin kunskap till deltagare i konferenser eller onlineutbyten. Under veckan delar man även ut priser för spetskompetens inom yrkesutbildning där strålkastarljuset riktas mot inspirerande personer och organisationer.

Europeiska yrkesbasprofiler

Europeiska yrkesbasprofiler är en annan innovativ del när det gäller spetskompetens inom yrkesutbildning och internationalisering. I dessa profiler kan man definiera en gemensam uppsättning läranderesultat som kan användas för att utveckla gemensamma yrkesutbildningsläroplaner, kvalifikationer och mikromeriter. Profilerna kan underlätta de studerande och arbetstagarnas rörlighet och stödja ett automatiskt erkännande av yrkesutbildningskvalifikationer och resultat från utbildning utomlands. Profilerna skulle vara en del av Europassplattformen och när så är möjligt kompletteras av digitalt yrkesinnehåll.

Ömsesidiga utvärderingar av kvalitetssäkring på yrkesutbildningssystemnivå

Ömsesidiga utvärderingar är en typ av frivilligt ömsesidigt lärande som syftar till att göra kvalitetssäkringssystemen mer transparenta och effektiva. I yrkesutbildningsrekommendationen anges ömsesidiga utvärderingar på yrkesutbildningssystemnivå som en konkret insats för att hjälpa till att förstärka tilliten och transparensen mellan medlemsstaterna och förbättra det ömsesidiga lärandet över hela EU. EU kommer att arbeta med medlemsstaterna för att öka transparensen kring nationella yrkesutbildningsutvecklingar med hjälp av ömsesidiga utvärderingar av kvalitetssäkring genom att bygga vidare på arbetet med Eqavet, som har bidragit till flera reformer av nationella kvalitetssäkringssystem.

Mikromeriter

En mikromerit är en registrering av ett läranderesultat som en studerande har förvärvat efter en liten mängd lärande. I rådets rekommendation om yrkesutbildning uppmanas Europeiska kommissionen att "undersöka idén om och användningen av mikromeriter". Mikromeriter möjliggör riktat flexibelt förvärvande av kompetens för att möta nya och kommande behov i samhället och på arbetsmarknaden, samtidigt som de inte ersätter traditionella kvalifikationer. Mikromeriter kan utformas och levereras av en rad olika anordnare i olika formella, icke-formella och informella lärandemiljöer.

I december beskrev kommissionen i ett förslag till rådets rekommendation om mikrokrediter för livslångt lärande och anställningsbarhet en gemensam definition och ett gemensamt format för att beskriva mikromeriter, samt en uppsättning principer för att utforma och utfärda dem. Dessa byggstenar kan användas av mikromeritanordnare i hela EU, däribland anordnare av fortsatt yrkesutbildning, för att stödja tilliten till, kvaliteten på och användningen av mikromeriter.

Finansiering

EU-finansieringen spelar en avgörande roll i tillhandhållandet av de åtgärder som beskrivs ovan och i att säkerställa att yrkesutbildningen kan utvecklas och förstärkas tillräckligt i alla medlemsstater.

EU-fonder och program så som NextGenerationEU och dess pelare, faciliteten för återhämtning och resiliens och React-EU, ESF+, Erasmus+, Europeiska regionala utvecklingsfonden, InvestEU, Horisont Europa, Interreg, Digitala Europa, mekanismen för en rättvis omställning och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling finns tillgängliga för att stödja förverkligandet av de nationella åtagandena gällande yrkesutbildningens framtid.

Erasmus+-programmet för 2021–2027 omfattar också finansiering för att stödja den internationella rörligheten för nästan 2 miljoner studerande och anställda inom yrkesutbildningen, samt en budget på 400 miljoner euro för att finansiera 100 nätverk för yrkeskunskapscentrum under den här perioden.

Dessa finansieringsmöjligheter kan hjälpa till att stärka stödet till lärlingsutbildningar, digitaliseringen av yrkesutbildningsinstitutioner och yrkesutbildningsreformer för att förbättra omskolningsprogram, särskilt för personer som arbetar i de sektorer som drabbats hårt av covid-19-pandemin.

Om du är en yrkesutbildningsintressent så ger de här initiativen dig stöd, vägledning och användbara verktyg för att hjälpa oss att uppnå EU:s övergripande vision för yrkesutbildning tillsammans. Yrkesutbildning är avgörande för att se till att människor i Europa har rätt kompetens för dagens och morgondagens jobb.

Genom att följa den väg som fastställs i rekommendationen, så som den beskrivs i den här broschyren, kan medlemsstaterna bidra till Europas gröna och digitala omställning, samtidigt som man ser till att alla i Europa har tillgång till inkluderande utbildning och livslångt lärande av hög kvalitet så att de kan delta fullt ut i samhället, komma ut på arbetsmarknaden och i slutändan blomstra i sina karriärer.

Bilaga

	Studerande som deltar yrkesutbildning på gymnasienivå av totalt antal studerande i gymnasieutbildning ⁵			Sysselsättningsgrad för nyligen utexaminerade från yrkesutbildning (åldrarna 20–34)			Sysselsättningsgrad för nyligen utexaminerade från allmän utbildning (åldrarna 20–34)		
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	2017	2018	2019	2018	2019	2020	2018	2019	2020
EU27	48,1	48,4	48,4	79,0	79,1	76,1	63,7	62,8	58,3
Belgien	57,8	56,8	56,2	76,7	77,1	76,5	43,9	61,6	61,3
Bulgarien	50,7	52,9	52,1	66,4	73,5	69,6	68,6	63,0	59,3
Tjeckien	72,4	71,3	70,5	87,7	86,8	84,8	80,6	75,9	68,5
Danmark	38,9	37,7	37,3	85,0	84,7	84,5	77,1	77,1	79,1
Tyskland	45,6	46,5	48,1	92,4	93,4	93,4	68,7	66,8	61,4
Estland	40,7	40,1	39,8	76,6	86,2	79,9	68,8	62,6	63,9
Irland	Ej tillgängligt	35,7	27,6	76,9	75,9	73,5	71,5	69,9	56,0
Grekland	28,8	28,5	29,1	50,5	50,9	43,7	45,2	51,3	48,4
Spanien	35,3	35,8	36,4	70,0	66,0	50,3	64,1	53,6	51,5
Frankrike	39,9	39,3	39,3	72,2	68,8	68,5	47,2	50,8	43,0
Kroatien	69,6	69,2	69,0	68,8	73,9	73,7			
Italien	55,3	53,6	53,0	53,9	56,6	53,3	36,2	38,3	37,0
Cypern	16,7	16,7	16,9	67,3	70,2	59,0	69,4	73,8	68,8
Lettland	38,6	38,9	38,9	75,8	65,6	70,2	73,4	74,2	72,9
Litauen	27,4	26,8	26,1	79,2	67,3	56,8	75,6	69,6	53,0
Luxemburg	61,6	61,6	61,9	95,4	100,0		71,9	73,7	73,4
Ungern	23,0	38,0	44,0	87,1	86,3	80,0	75,7	71,7	69,4
Malta	27,1	28,5	27,7	91,0	91,2	89,5	91,2	86,0	88,0
Nederländerna	68,2	67,5	67,5	87,9	90,4	84,7	89,1	78,7	58,6
Österrike	68,6	68,4	68,8	87,3	88,0	85,4	77,4	64,0	69,6
Polen	51,7	52,1	52,5	78,4	78,9	78,0	72,5	71,0	65,7
Portugal	40,7	39,7	39,0	77,4	76,0	73,0	69,7	70,9	69,1
Rumänien	56,2	56,2	56,2	69,0	67,7	68,7	62,8	63,6	60,4
Slovenien	70,9	70,9	70,8	84,5	79,1	71,6	66,6	77,3	57,9
Slovakien	68,9	67,8	67,5	84,7	84,6	80,7	84,3	86,8	69,3
Finland	71,6	71,6	68,7	78,5	80,4	74,6	76,9	82,9	76,4
Sverige	34,1	35,4	35,2	88,0	87,4	85,3	79,4	83,0	77,5

⁵ Notera att färgkodningen i kolumnerna i tabellen anger de färger som används i diagram 1 och 2.

